

4. **Михайличенко О. В.** Основи загальної та музичної педагогіки: теорія та історія / О. В. Михайличенко. – Суми : Наука, 2004. – 210 с.
5. **Олексюк О. М.** Музична педагогіка. – К., 2006. – 188 с.
6. **Основи викладання мистецьких дисциплін** : навч. посіб. / за ред. О. П. Рудницької. – К. : Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України, 1998. – 183 с.
7. **Падалка Г. М.** Педагогіка мистецтва : (теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Падалка Г. М. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

УДК 378.147:78

Шинтяпіна І.В.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ХОРОВОГО МИСТЕЦТВА

В статті аналізується проблема розвитку творчих способностей студентів в умовах дирижерсько-хорової підготовки. Представлена модель творчого розвитку дирижера-хормейстера з характерними особливостями її впровадження в навчальний процес.

Ключевые слова: *Творчество, хормейстер, хоровой коллектив, хоровая музыка.*

Сучасний етап реалізації нової парадигми освіти в Україні передбачає розробку нових концептуальних підходів, орієнтованих на забезпечення розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців у галузі хорового мистецтва. Цим обумовлений інтерес теоретиків і практиків до означеної проблематики. Широкий спектр питань, що вивчаються, відбиває її багатоаспектність і практичну актуальність. Розвиток творчих якостей у студентів-хормейстерів є необхідною складовою цієї підготовки. Разом з тим, до цього часу немає ґрунтовних досліджень у цій галузі.

Зазначимо, що творча діяльність майбутнього фахівця-хормейстера передбачає наявність декількох чинників:

- по-перше, це система знань в галузі хорового мистецтва в цілому і духовної музики зокрема, які у сукупності формують певний тезаурус та рівень музичного кругозору;
- по-друге, це застосування настанов та художніх принципів творчості, які сприяють підвищенню професійного рівня майбутніх хормейстерів;
- по-третє, це безпосередньо хормейстерська діяльність, завдяки якій відбувається накопичення музичного досвіду і формування творчих умінь. Останнє вимагає введення до репертуару різножанрових творів, особливо кращих зразків української духовної хорової музики, завдяки чому і підвищується рівень творчої активності майбутніх диригентів-хормейстерів;
- по-четверте, це евристичні методи, засоби, прийоми, що застосовуються в художньо-творчій діяльності.

У науковій літературі творчість розглядається з позицій проблем музично-професійної освіти. В сучасних умовах система підготовки керівників-хормейстерів у вищій школі спрямована на формування і розвиток професіоналів, здатних здійснювати художньо-творчу діяльність. Це, в свою чергу, вимагає від студентів-хормейстерів опанування методами роботи з представниками різних вікових груп професійних і аматорських колективів, індивідуальним підходом до навчання, розвитком музично-творчих якостей для продуктивної хормейстерської діяльності.

Особливої актуальності набуває реалізація продуктивного, творчого потенціалу майбутніх хормейстерів як важливого компоненту в структурі їх підготовки у вищих навчальних закладах. Вона можлива завдяки багатогранній хормейстерській діяльності, що розвиває творчі якості особистості в процесі роботи над різноплановими творами української духовної хорової музики, оволодінню методами музичного пізнання та аналітико-синтетичними формами художньої діяльності, а також завдяки творчому пошуку в процесі інтерпретації того чи іншого хорового твору духовної музики.

Основне завдання диригента - донести музичний образ до слухачів. У складній художньо-інформативній схемі "композитор - диригент - хор - слухач" диригент несе найвідповідальніше творче навантаження. Художній результат інтерпретації хорового твору залежить від того, як диригент осмислює його структурні елементи: архітектоніку, темп, артикуляцію, агогіку, штрихи, динаміку, тембр, способи диригування, підходи до часткової та головної кульмінації, - якою мірою він володіє законами розвитку музичної драматургії, заснованої на прийомах співставлення, порівняння, контрастності, асоціативності та розуміння основного конфлікту. Вищезазначене вимагає створення такої системи освіти диригента, в якій інтегровані загальнокультурологічні і музично-художні компоненти.

Аналіз наукової літератури показав, що в теоретичному і особливо практичному аспектах найбільш ретельно розглянуті питання технології хормейстерсько-диригентської діяльності. В той же час, як ми бачимо з вищенаведеного огляду досліджень, проблема розвитку творчих якостей диригентів-хормейстерів ще не знайшла комплексного науково-теоретичного обґрунтування. Таким чином, актуальність подальшого вивчення цієї проблеми і спрямування зусиль вищої школи на підвищення якості фахової підготовки майбутніх хормейстерів є очевидною.

Модель майбутнього фахівця диригента-хормейстера слід розуміти як еталон, ідеал спеціаліста, який має бути сформований в ході вузівської підготовки, аби діяльність випускника відповідала сучасним вимогам соціокультурної практики. Існуючі моделі спеціаліста, на які можна орієнтуватися стосовно професії диригента-хормейстера, включають такі параметри: необхідні знання та вміння; специфічні соціальні, психологічні, педагогічні властивості та професійні якості. Кожен з цих параметрів в моделі може бути представленим в певному ракурсі.

Діяльність хормейстера характеризується поліфункціональною структурою, широким діапазоном видового прояву, реалізується в об'ємному соціокультурному середовищі і відповідає показнику - макро-соціокультурному рівню. У цьому зв'язку спрямованість особистості диригента-хормейстера ми розглядаємо як певну систему поглядів, переконань, ставлення не тільки до окремих видів хорового мистецтва, а й до духовних цінностей в цілому, які є стрижнем художньо-творчої орієнтації в цінностях музичної культури, в інтерпретації творів, в просвітницькій, навчальній, виховній роботі як в творчому колективі, так і на макро-соціокультурному рівні.

Основою формування усіх творчих якостей майбутнього спеціаліста-хормейстера, джерелом його життєтворчості ми вважаємо ставлення до хорової музики зокрема і до загальнолюдських цінностей в цілому [2]. До найбільш характерних якостей його особистості відносимо:

- орієнтацію на соціокультурні та гуманістичні цінності духовної музики хорового мистецтва і власну творчу діяльність;
- прагнення досягати нових творчих результатів у музичній діяльності, корисних для соціокультурного середовища;
- схильність до творчої активності відповідно до естетичних норм, моралі, гуманізму, духовності;
- знання історичного розвитку та специфічних закономірностей функціонування хорового мистецтва в соціумі;
- знання специфіки хорового співу;
- знання особливостей хорової музики української композиторської школи;
- знання психолого-педагогічних механізмів управління хоровим колективом;
- знання техніки хорового диригування;
- знання структури діяльності хормейстера.

Суттєвим є те, що процес набуття всієї сукупності знань, розуміння характеру діяльності диригента-хормейстера на макро-соціокультурному та мікро-соціокультурному рівнях відбувається завдяки усвідомленню основних естетичних понять та природи їх єдності. Естетична спрямованість художньо-творчої підготовки хормейстерів, безумовно, сприяє перетворенню продуктивної діяльності студентів на внутрішню їх потребу з

максимально повною реалізацією пізнавальної та евристичної активності, особистісних можливостей, здібностей та творчих якостей.

Музично-творчі здібності як інтегральні якості диригента-хормейстера мають важливе значення в його діяльності, оскільки вони, викликаючи повноцінне переживання музичних образів, впливають на процес художньої творчості та розвиток особистості в цілому. Музичність, як інтегральне ціле, зміцнює волевий тонус митця, допомагає йому опанувати дуже важливу для творчого розвитку форму активного емоційно-художнього пізнання мистецтва української хорової музики.

В сучасних дослідженнях музичний слух диригента-хормейстера розглядається не тільки як здібність, але й як інтегральна специфічна творча якість диригента-музиканта [3]. До її різновидів віднесено:

- звуковисотний слух - уявлення реального звучання музики;
- темпометроритмічний слух - уявлення реального прояву особливостей темпо-ритмічної пульсації музики;
- внутрішній слух - відчуття музики або її окремих елементів в зоні внутрішніх уявлень.

Узагальненими критеріями виступають: сприйняття, визначення, розуміння, уявлення різних видів музично-слухової інформації.

Крім того, до різновиду диригентського слуху відноситься ладовий слух, почуття гармонії, ладових співвідносин організації музики. Узагальненим критерієм виступає усвідомлення ладової завершеності музичного тексту.

Творчий потенціал диригента-хормейстера визначається сформованістю почуття темпо-ритму в процесі художньої інтерпретації музичного твору. Мистецтво музики - це звуковий процес, який здійснюється в часі та просторі. "Звук, час, простір - головні носії її змісту, її першооснова" [4].

Визначення диригентом чіткої взаємодії та взаємозалежності темпу, метру, та ритму стає вирішальним фактором успішності художньої інтерпретації твору.

Відчуття диригентом усіх нюансів темпо-ритму, адекватних художньому задуму, образу, програмі виконавської інтерпретації, має творчу особистісно-якісну природу і виявляється в художньо-творчій реалізації професійних можливостей диригента-хормейстера.

До інтегральних темпо-ритмічних якостей диригента-хормейстера ми відносимо:

- чуття стійкого темпу;
- чуття темпо-ритмічних сполучень слова та музики;
- чуття метричної та ритмічної пульсації;
- чуття взаємозалежності: темпо-ритму з пульсацією, стилем, жанром;
- чуття поліметрії та поліритмії.

Узагальненим критерієм виступає: усвідомлення, розуміння, емоційне оцінювання темпо-ритмічних відносин між різними компонентами хорової тканини.

Аналіз хорової літератури показав, що специфічній художньо-творчій діяльності диригента-хормейстера притаманне інтенсивне опанування музичного матеріалу, його відтворення "внутрішньо", голосом, на інструменті. Таку професійну якість називають музично-слуховими уявленнями. У діяльності хормейстера аналіз музичних творів дозволяє осмислити їх структурні компоненти, побачити співвідношення між цими компонентами, диференційовано підійти до репетиційної роботи з хором. Через синтез ці структурні компоненти набувають цілісного, контекстуального значення, розкриваються нові зв'язки між ними, з'являється усвідомлення "тонкощів", нюансів, завдяки чому конструюється нова інтерпретаційна концепція. У такому ракурсі формується спрямованість, вибірковість, "інсайт" музичного мислення диригента-хормейстера.

Найбільш характерними ознаками творчого музичного мислення є:

- сприйнятливність, чутливість, "відкритість" до нових музичних знань, закономірностей, до нової музичної інформації, пов'язаної з хоровою музикою;
- здатність до творчого аналізу, тобто виділення істотних незвичайних нестандартних

характерних особливостей хорової музики та різних аспектів її використання в соціокультурній сфері;

- здатність до творчого синтезу, тобто створення оригінальних художньо-творчих інтерпретацій різножанрових музичних творів.

Узагальненими критеріями виступають: альтернативність, проблемність, нестандартність, активність, самостійність мислення, прояви "інсайту".

Підсумовуючи сказане, слід зупинитися на таких опорних моментах. Діяльність хормейстера поліаспектна і містить різні компоненти творчості, які забезпечують "механізм" його розвитку як творчої особистості, як митця, вихователя, керівника. Такими компонентами були визначені ціннісно-орієнтаційний, мотиваційно-пізнавальний, інформаційно-орієнтаційний, дослідницький, комунікативний, емоційно-вольовий та художньо-творчий.

Вважається за аксіому, що духовна музика сприяє активному залученню хормейстера до загальнолюдських цінностей, норм художньої культури, існуючих традицій. Вона сприяє його контактам із світом художніх надбань, у здатності відобразити тенденції життєтворчості у специфічно художніх формах.

Звернення до історії розвитку духовної музики на Україні як процесу становлення специфічного виду хорового співу, котрий протягом часу піднімав загальнокультурний рівень розвитку особистості хормейстера як митця, вихователя, просвітника. Хормейстер, спираючись на особистісні світоглядницькі орієнтації, сприймає, переживає та знаходить свій вияв у розкритті художнього образу конкретного твору духовної музики. Створюючи художньо-завершену інтерпретацію твору, хормейстер вбирає в себе соціальний досвід культури певного періоду, стилю, який закріплюється в процесі індивідуальної роботи з творами хорової музики і використовується у подальшій практичній діяльності як особистісно набутий потенціал художньої творчості.

Література

1. *Абдуллина О.А.* Общепедагогическая подготовка учителей в системе высшего педагогического образования. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Просвещение, 1990. -141 с.
2. *Актуальні проблеми мистецької освіти і розвитку творчої особистості:* Зб. мат. / К.Ф. Шульжук та ін. - Рівне: Волинські обереги, 2001. - 240с.
3. *Бартенева Л.Б.* Влияние занятий хорового класса на формирование исполнительских качеств будущих учителей музыки // Теория и практика вокально-хоровой подготовки учителей музыки общеобразовательной школы. - М. : МГПИ им. Ленина, 1980. - С.3-12.
4. *Минин В.Н.* К проблеме подготовки дирижера хора // Труды ГМПИ им. Гнесиних. - вып. 19. - Проблемы высшего музыкального образования. - М.: Музыка, 1985. - С.17-26.

УДК 378.016:78+78.01

Чен Дін

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У КИТАЇ ТА УКРАЇНІ

В статье представлены сравнительный анализ проблемы формирования вокальных умений будущих учителей музыки в китайских и украинских исследованиях, раскрыто содержание вокальных умений и их использование в практической работе учителя.

Ключевые слова: вокальные умения.

Дослідження проблеми формування фахових умінь вчителів музичного мистецтва потребує ретельного вивчення стану готовності студентів до цієї діяльності, яка пов'язана із усвідомленням ними необхідності постійного набуття нових знань, умінь та навичок, підвищення власної фахової досконалості. Реалізація відповідного завдання вимагає аналізу